

ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต และการสนับสนุนทางสังคม
กับความเครียดในบทบาทตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล
ในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

นางสาวศุภรใจ เจริญสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-016-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RELATIONSHIPS BETWEEN PERSONAL BACKGROUND, COPING BEHAVIOR, SOCIAL
SUPPORT AND ROLE STRESS AS PERCEIVED BY NURSING EDUCATORS
IN NURSING COLLEGES, THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

Miss Sukjai Charoensuk

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Nursing Science
Nursing Education Program
Graduate School
Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-016-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรมเพชฌัญญสถานการณ์ชีวิต และการ
สนับสนุนทางสังคมกับความเครียดในบทบาทตามการรับรู้ของอาจารย์
พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

โดย

นางสาวศุภกรใจ เจริญสุข

ภาควิชา

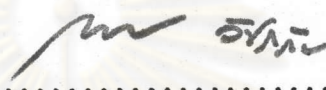
พยาบาลศาสตร์

สาขาวิชา การพยาบาลศึกษา

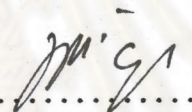
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา ชูนิพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิษกรชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ บุญญานุกัษ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา ชูนิพันธ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พวงแก้ว ปุณยชนก)

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศุภรีใจ เจริญสุข : ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต และการสนับสนุนทางสังคมกับความเครียดในบทบาทตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข (RELATIONSHIPS BETWEEN PERSONAL BACKGROUND, COPING BEHAVIOR, SOCIAL SUPPORT AND ROLE STRESS AS PERCIEVED BY NURSING EDUCATORS IN NURSING COLLEGES, THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.จินตนา ยูนิพันธุ์, 104 หน้า.
ISBN 974-584-016-5

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข และหาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต และการสนับสนุนทางสังคมทั้งจากเพื่อนร่วมงานและจากผู้อยู่บังคับบัญชากับระดับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล ตัวอย่างประชากรในการวิจัยเป็นอาจารย์พยาบาลจำนวน 254 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามพฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต การสนับสนุนทางสังคม และความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงและความเที่ยงแล้ว

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาลรวมทุกด้านและแต่ละด้านคือ ความขัดแย้งในบทบาท ความคาดหวังในบทบาทมากเกินไป ความคลุมเครือในบทบาท ความไม่เหมาะสมในบทบาทและความสามารถในบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง
2. ภูมิหลังในด้านรายได้, ประสบการณ์การทำงาน, อายุ, สถานภาพสมรส, วุฒิกการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -.30, -.28, -.27, -.23, -.18$ และ $-.14$ ตามลำดับ)
3. พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวก ($r=.33$) ส่วนการสนับสนุนทางสังคมทั้งจากเพื่อนร่วมงานและจากผู้อยู่บังคับบัญชามีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=-.23$ และ $-.23$ ตามลำดับ)
4. ตัวแปรที่มีความสำคัญในการร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับคือ พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต, รายได้, การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงานด้านอารมณ์, ด้านวัตถุประสงค์ และวุฒิกการศึกษา ซึ่งร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล ได้ร้อยละ 29.77 ($R^2=.2977$) ได้สมการทำนายดังต่อไปนี้

$$Y = 1.871 + 0.808 \text{ COPE} - 0.204 \text{ INCOME} - 0.379 \text{ SSF}_3 + 0.214 \text{ SSF}_1 - 0.151 \text{ EDU} \text{ (สมการในรูปคะแนนดิบ)}$$

$$Z = 0.350 \text{ COPE} - 0.278 \text{ INCOME} - 0.395 \text{ SSF}_3 + 0.212 \text{ SSF}_1 - 0.120 \text{ EDU} \text{ (สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน)}$$

ภาควิชา..... คณะพยาบาลศาสตร์
สาขาวิชา..... การพยาบาลศึกษา
ปีการศึกษา..... 2536

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....

#C586178 : MAJOR NURSING EDUCATION

KEY WORD: ROLE STRESS/SOCIAL SUPPORT/COPING BEHAVIOR

SUKJAI CHAROENSUK : RELATIONSHIPS BETWEEN PERSONAL BACKGROUND, COPING BEHAVIOR, SOCIAL SUPPORT AND ROLE STRESS AS PERCIEVED BY NURSING EDUCATORS IN NURSING COLLEGES, THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. JINTANA YUNIBHAND, Ph.D. 104 pp. ISBN 974-584-016-5

This research was designed to study the role stress of nursing educators in nursing colleges, the Ministry of Public Health, and find the relationships between personal background, coping behavior, social support and role stress of nursing educators and to search for the variables that would be able to predict the role stress of nursing educators. The subjects consisted of 254 nursing educators who have one year experience selected by multi-stage random sampling. Research instruments developed by the researcher were questionnaires which were tested for their validity and reliability.

Major finding were as follws :

1. Mean scores of role stress as percieved by nursing educators in total and in the aspects of role conflict, role overload, role ambiguity, role incongruity and role incompetence were in the middle level.

2. There were negatively significant relationships at the .05 level between income, experience, age, marital status, level of education, position and role stress as percieved by nursing educators (r = -.30, -.28, -.27, -.23, -.18 and -.14 respectively)

3. Coping behavior was significantly and positively related to role stress at the .05 level, while social support from peers and supervisors were significantly and negatively related to role stress, at the .05 level. (r = -.23 and -.23 respectively)

4. Factors significantly predicted role stress as percieved by nursing educators in nursing colleges were coping behavior, income, emotional support and instrumental support from peers and education level at the .05 level. These predictors accounted for 29.77 (R² = .2977) of the variance. The function derived from the analysis were as follows :

$$Y = 1.871 + 0.808 \text{ COPE} - 0.204 \text{ INCOME} - 0.379 \text{ SSF}_3 + 0.214 \text{ SSF}_1 - 0.151 \text{ EDU (Row Scores)}$$

$$Z = 0.350 \text{ COPE} - 0.278 \text{ INCOME} - 0.395 \text{ SSF}_3 + 0.212 \text{ SSF}_1 - 0.120 \text{ EDU (Standardized Scores)}$$

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... คณะพยาบาลศาสตร์

สาขาวิชา..... การพยาบาลศึกษา

ปีการศึกษา..... 2536

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์เปรียบเสมือนบทเรียนอันจะนำไปสู่การเป็นนักวิจัย นับได้ว่าเป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะไม่สามารถเรียนรู้ได้สำเร็จ หากมิได้รับคำแนะนำสั่งสอนให้เรียนรู้บทเรียนได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งคอยประคับประคอง เกื้อหนุนให้สำเร็จลุล่วงจากรองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ชูนิพันธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ หวงแก้ว ปุณยภนิก และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลจนทำให้การเรียนรู้ที่จะเป็นนักวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข และผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลสระบุรี พระเจ้า จันทบุรี ครัง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และกรุงเทพฯ ที่อนุญาตให้ทำการวิจัย ตลอดจนอาจารย์พยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 9 แห่งที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาเลือกเพื่อเงินทุนบางส่วนในการทำวิจัยนี้

การทำวิทยานิพนธ์นี้ จะสำเร็จลงมิได้หากไม่ได้รับน้ำใจและความกรุณาจากอาจารย์ คาริณี สัมศรี อาจารย์ ปัทมา ใจเพชร อาจารย์ อัจฉริยา วัชรวิวัฒน์ และอาจารย์ เครือมาศ เพชรชู ในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล ความอาทรและความเข้าใจจากคุณพ่อ คุณแม่ และน้องๆทุกคน รวมถึงกำลังใจอันมากมายจาก คุณ วิลาวรรณ ตันติสิทธิ์พร และเพื่อนๆทุกคน ที่มีอาจเอื้อนามได้หมด และบุคคลที่มีอาจลืมได้ คือ อาจารย์ มรรษาท เจริญสุขโสภณ ซึ่งเป็นผู้ปลุกฝังให้ผู้วิจัยมีใจรักและฝังใฝ่ในการวิจัยมาตั้งแต่ต้น

ศุภร์ใจ เจริญสุข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
แนวเหตุผลและสมมุติฐานการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัย.....	11
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	44
ประชากรและตัวอย่างประชากร.....	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	50
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
5. สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย.....	71
สรุปผลการวิจัย.....	71
อภิปรายผลการวิจัย.....	74
ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....	82

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	88
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	89
ภาคผนวก ข สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	90
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	96
ประวัติผู้วิจัย.....	104

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. จำนวนของตัวอย่างประชากร.....	46
2. จำนวนและร้อยละของตัวอย่างประชากรจำแนกตาม อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา รายได้ ประสบการณ์การทำงาน และตำแหน่งหน้าที่.....	48
3. จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิตจำแนกตาม ภูมิหลังของ ตัวอย่างประชากร.....	59
4. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการสนับสนุนทางสังคมจาก เพื่อนร่วมงาน และจากผู้บังคับบัญชาของตัวอย่างประชากรโดยรวมและรายด้าน...	62
5. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเครียดในบทบาทของ อาจารย์พยาบาลโดยรวมและรายด้าน.....	63
6. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง, พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต และการสนับสนุน ทางสังคม กับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล.....	64
7. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ได้รับการคัดเลือก เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) และทดสอบความมี นัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการพยากรณ์ ความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล.....	67
8. ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (B) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ b และแสดงสมการถดถอยพหุคูณที่ใช้พยากรณ์ ความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล.....	69

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

1. กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 43

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย